

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАКАЗ

19 08 20 25

м. Київ

№ 1159

Про затвердження Типової програми підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладів дошкільної, загальної середньої та позашкільної освіти «Психосоціальна підтримка для освітян»

Відповідно до абзацу п'ятнадцятого пункту 10 Порядку підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 21 серпня 2019 року № 800 (із змінами), підпункту 47 пункту 4 та пункту 8 Положення про Міністерство освіти і науки України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 16 жовтня 2014 року № 630 (зі змінами),

НАКАЗУЮ:

1. Затвердити Типову програму підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладів дошкільної, загальної середньої та позашкільної освіти «Психосоціальна підтримка для освітян» (далі – Типова програма), що додається.

2. Директорату дошкільної та інклюзивної освіти (Лотоцька Алевтина) забезпечити оприлюднення Типової програми на офіційному вебсайті Міністерства освіти і науки України.

3. Контроль за виконанням цього наказу покласти на заступника Міністра Коновалову Анастасію.

Міністр

Оксен ЛІСОВИЙ

ЗАТВЕРДЖЕНО

**Наказ Міністерства освіти і
науки України**

19 08 2025 № 1159

ТИПОВА ПРОГРАМА

підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти «Психосоціальна підтримка для освітян»

Розробник: Громадська організація «Смарт освіта» (Портницька Наталія - кандидат психологічних наук, доцент кафедри соціальної та практичної психології Житомирського державного університету імені Івана Франка, Савиченко Ольга - кандидат психологічних наук, доцент кафедри соціальної та практичної психології Житомирського державного університету імені Івана Франка, Тичина Ірина - кандидат психологічних наук, доцент кафедри соціальної та практичної психології Житомирського державного університету імені Івана Франка)

Цільова група: педагогічні працівники закладів освіти

Форма підвищення кваліфікації: дистанційна

Напрями: *основи андрагогіки; використання інформаційно-комунікативних та цифрових технологій в освітньому процесі, включаючи електронне навчання, інформаційну та кібернетичну безпеку; розвиток комунікаційної, інклюзивної, управлінської, емоційно-етичної компетентностей.*

Мета: розвиток обізнаності педагогічних працівників/працівниць у темі психічного здоров'я, а також формування навичок психосоціальної підтримки дітей та підлітків, їх батьків/опікунів у сфері психічного здоров'я у часи війни.

Основні завдання:

1. Розвиток обізнаності учасниць і учасників у сфері психічного здоров'я, знайомство з алгоритмом 5-ти крокової моделі психосоціальної підтримки у сфері психічного здоров'я.
2. Розвиток та відпрацювання навичок взаємодії з дітьми та підлітками, що мають складнощі психічного здоров'я.
3. Розвиток та відпрацювання навичок взаємодії з дітьми та підлітками у кризових станах та ситуаціях.
4. Розвиток та відпрацювання навичок взаємодії з батьками дітей та підлітків, що мають складнощі психічного здоров'я.
5. Розвиток та відпрацювання навичок допомоги та самопомоги у стресових ситуаціях, формування психологічної стійкості.
6. Представлення структури навчально-практичного та навчально-методичного посібників різних рівнів, розуміння плану проведення уроків.
7. Розвиток та відпрацювання навичок психологічної підтримки дітей та підлітків під час війни.
8. Використання опитувальника для учнів до і після програми.

Перелік компетентностей

Удосконалення раніше набутих та/або набуття нових компетентностей, а саме:

Загальні компетентності:

- здатність ефективно використовувати наявні та створювати (за потреби) нові електронні (цифрові) ресурси
- здатність використовувати цифрові технології в освітньому процесі.
- здатність визначати і враховувати в освітньому процесі вікові й індивідуальні особливості здобувачів освіти, їхній психоемоційний стан.
- здатність усвідомлювати особисті відчуття, почуття, емоції, потреби та емоційні стани інших учасників освітнього процесу, керувати власними емоційними станами.
- здатність конструктивно і безпечно взаємодіяти з учасниками освітнього процесу.
- здатність залучати батьків до освітнього процесу на засадах партнерства.
- здатність до педагогічної підтримки осіб з особливими освітніми потребами.
- здатність підтримувати особисте фізичне та психоемоційне здоров'я під час професійної діяльності.

Професійні компетентності: психологічна, емоційно-етична, педагогічного партнерства, здоров'язбережувальна.

Обсяг: 60 годин (2 кредити ЄКТС).

Очікувані результати навчання:

- Розуміти складнощі психічного здоров'я учасників освітнього процесу.
- Вміти використовувати алгоритм 5-ти крокової моделі психосоціальної підтримки у сфері психічного здоров'я.
- Оволодіти навичками взаємодії з дітьми та підлітками, що мають складнощі психічного здоров'я.
- Вміти взаємодіяти з дітьми та підлітками у кризових станах та ситуаціях.
- Вдосконалити навички взаємодії з батьками дітей та підлітків, що мають складнощі психічного здоров'я.
- Оволодіти навичками допомоги та самопомоги у стресових ситуаціях, формування психологічної стійкості.
- Навчитись надавати психосоціальну підтримку дітям та підліткам під час війни.

Тема 1. «Психічне здоров'я дітей та підлітків»

Про психічне здоров'я дітей та підлітків у освітньому середовищі. Розглядаються базові поняття, статистика психічних розладів в Україні та світі, потреби в допомозі та бар'єри на шляху до неї. Порушується питання стигми та представлено п'ятикроковий алгоритм реагування при взаємодії з дітьми та підлітками, які потребують підтримки психічного здоров'я.

Тема 2. «Взаємодія вчителя з дітьми та підлітками, які потребують підтримки психічного здоров'я»

Забезпечення психічного благополуччя учнів — одна з ключових умов безпечного і підтримувального освітнього середовища. Ефективна взаємодія з дітьми та підлітками, які можуть потребувати підтримки у сфері психічного здоров'я, потребує комплексного та чутливого підходу. Пропонована модель складається з кількох кроків, кожен з яких є важливим елементом педагогічної підтримки:

Крок 1. Виявлення ознак неблагополуччя та побудова довірливої взаємодії

Перший етап передбачає уважне спостереження за змінами в поведінці, емоційному стані та комунікації дитини. Важливо вчасно помітити сигнали — надмірну тривожність, ізоляцію, апатію, агресивність або труднощі у навчанні. Головним завданням цього кроку є встановлення контакту на основі поваги, довіри та прийняття, що створює основу для подальшої взаємодії.

Крок 2. Відкрита розмова та психоедукація

Наступний етап — це налагодження відкритої, щирої розмови з дитиною або підлітком. Важливо зберігати емпатію, не оцінювати й не тиснути. Одночасно варто розпочинати процес психоедукації — доступно пояснювати, що таке психічне здоров'я, як працюють емоції, які є реакції на стрес, і що звернення по допомогу — це прояв сили, а не слабкості.

Крок 3. Базові принципи щоденної підтримки у освітньому середовищі

Педагог має створити атмосферу безпеки, передбачуваності та прийняття у класі. Доцільно враховувати індивідуальні потреби, адаптувати завдання, уникати публічного тиску чи порівнянь. Важливо забезпечувати стабільний розклад, чіткі межі, регулярну підтримку словами та діями. Співпраця з батьками/опікунами теж є важливою складовою на цьому етапі.

Крок 4. Скерування до фахівців та міжвідомча взаємодія

Якщо виявлені ознаки свідчать про потребу в додатковій професійній допомозі, вчитель має діяти у межах повноважень: повідомити практичного психолога або соціального педагога, запропонувати батькам звернутися до відповідного фахівця. У цьому процесі важливо зберігати конфіденційність і партнерське ставлення до родини.

Крок 5. Мотивація до змін і самозарадність

Педагог може допомогти дитині або підлітку усвідомити власні ресурси, поступово залучаючи її до участі в ухваленні рішень, що стосуються навчання, відпочинку, розпорядку дня. Завдання школи — не замінити спеціалістів, а створити простір для зростання, в якому дитина відчуває, що вона важлива, здатна впливати на ситуацію та має право на допомогу.

Крок 6. Формування культури турботи про психічне здоров'я

Завершальний крок — це сприяння усвідомленому ставленню до психічного здоров'я як невід'ємної частини загального добробуту. Доцільно інтегрувати психоедукаційні елементи у навчальні предмети, виховні години, класні ініціативи, залучати дітей до волонтерських і творчих активностей, спрямованих на підтримку себе та інших.

Тема 3. «Взаємодія вчителя з дітьми та підлітками у кризових станах та ситуаціях»

Поетапна робота з дітьми та підлітками у кризових станах. На першому кроці розглядаються ознаки криз і способи організації безпечної та підтримувальної взаємодії. Другий крок зосереджено на встановленні контакту та правильному реагуванні, коли дитина в кризі. Третій крок охоплює надання підтримки, проведення психоедукації, а також техніки й вправи, які можуть допомогти стабілізувати стан. Останні два кроки стосуються скерування за фаховою допомогою та забезпечення подальшого супроводу, щоб дитина чи підліток дійсно отримали необхідну професійну підтримку.

Тема 4. «Взаємодія вчителя з батьками/опікунами щодо проблем психічного здоров'я дітей/підлітків»

Про залучення батьків/опікунів до інтервенцій, пов'язаних з психічним здоров'ям. Перший крок — це підготовка до розмови та встановлення довіри. Другий крок охоплює проведення психоедукації та обговорення стану дитини у доступний і підтримувальний спосіб. Третій крок спрямований на підтримку батьків, зниження стигми та їх активне залучення до процесу допомоги. Завершальні кроки стосуються скерування батьків за фаховою допомогою та мотивації до звернення за підтримкою для своєї дитини.

Тема 5. Стресостійкість в освітньому просторі

Про розвиток стресостійкості в освітньому середовищі. Перший крок зосереджений на викликах, які впливають на здатність вистояти та відновитися, а також на виборі ефективних стратегій стресостійкості. Другий крок розкриває важливість визнання теми стресостійкості в освіті та пропонує метафори для підтримки. Третій крок презентує модель формування стресостійкості та практичні техніки, які можна застосовувати в школі. Останні кроки стосуються фахової підтримки для педагогів, щоденних підходів до тренування стресостійкості та створення спільнот взаємопідтримки серед вчителів.

Тема 6. Психічне здоров'я дітей та підлітків в умовах війни

Про підтримку психічного здоров'я дітей та підлітків під час війни. Перший крок зосереджений на емоційних реакціях дітей на стресові події. Другий крок — це рекомендації щодо розмов із дітьми різного віку про виклики воєнного часу. У третьому кроці йдеться про способи підтримки та організацію безпечного і стабілізуючого середовища, зокрема в бомбосховищах. Завершальні кроки стосуються скерування за фаховою допомогою та адаптації освітнього процесу, включно з домашніми завданнями під час війни.

Тема 7. Практичне Дитинознавство воєнного часу. Практикум стійкості для дітей

Про теорію та практику розвитку стресостійкості у дітей, безпеку онлайн і офлайн роботи, а також важливість емоційного стану дорослого. Учасники навчаться створювати психотерапевтичні інструменти з підручних матеріалів, ознайомляться з арт- і ігро-терапією та вправами усвідомлення, а також отримають огляд корисних ігор і практик для підтримки дітей

Орієнтовний розподіл годин за видами діяльності

№ з/п	Назви модулів та тем	Кількість годин		
		Лекційно-практичні заняття	Самостійна робота	Усього
1	Психічне здоров'я дітей та підлітків	3	4	7
2	Взаємодія вчителя з дітьми та підлітками зі складнощами психічного здоров'я	3	4	7
3	Взаємодія вчителя з дітьми та підлітками у кризових станах та ситуаціях	3	4	7
4	Взаємодія вчителя з батьками/піклувальниками щодо проблем психічного здоров'я дітей/підлітків	3	4	7
5	Стресостійкість в освітньому просторі	3	4	7
6	Психічне здоров'я дітей та підлітків в умовах війни	3	4	7
7	Практичне Дитинознавство воєнного часу. Практикум стійкості для дітей	2	4	6
8	Участь в опитуванні «Психічне здоров'я в школі»		2	2
9	Самостійне вивчення матеріалів курсу		12	12

10	Ознайомлення з відеоресурсами		2	2
	УСЬОГО	20	40	60

Розподіл годин за видами діяльності має орієнтовний характер; послідовність і кількість годин на вивчення окремих тем може змінюватися у межах часу, передбаченого програмою, з урахуванням потреб педагогічних працівників, особливостей регіону тощо.

Вибір форм організації освітнього процесу, методів і засобів навчання здійснює суб'єкт підвищення кваліфікації для досягнення результатів навчання, визначених програмою.

Система та критерії оцінювання результатів навчання керівників і педагогічних працівників Центру визначаються суб'єктом підвищення кваліфікації.

Основна література

1. *Офіційний сайт проєкту «Швидка психологічна допомога онлайн для учасників освітнього процесу України» ГО «Смарт освіта»*
<https://www.resilience.help/>

2. *Горбунова В. та ін. (2023) Універсальний тренінг із психічного здоров'я (УТПЗ) для фахівців першої лінії: посібник для тренерів*

3. *Допомога дитині чи молодій людині у кризовій ситуації*
<https://www.redcross.fi/get-help-and-support/psychological-first-aid/how-to-help-a-child-or-a-young-person-in-a-crisis-situation/>

4. *Климчук В., Горбунова В., Портницька Н., Савиченко О., & Тичина, І. Універсальний тренінг із психічного здоров'я для фахівців першої лінії: методологія, структура, впровадження. Журнал соціальної та практичної психології. 2024. № 4. С. 61-66.*

5. *Коен Дж., Маннаріно А., Дебліджер Е. Психотерапія з дітьми та підлітками, які пережили травму та втрату. - Львів : Свічадо, 2016. - 264 с.*

6. *Підготовка вчителів до розвитку життєстійкості/стресостійкості у дітей в освітніх навчальних закладах / Богданов С. О. та ін.; за ред. В. М. Чернобровкіна, В. Г. Панок. – Київ : Пульсари, 2017. –208 с. URL: <https://cutt.ly/QVEItD4>*

7. *Портницька Н. Ф., Савиченко О. М., Тичина І. М., Макаренко О. & Ширяєва Т. Ефективність програми «Психосоціальна підтримка для освітян». Журнал соціальної та практичної психології. 2024. № 4. С. 48-55.*

8. *Саутвік С. М., Чарні Д. С., ДеП'єрро Дж. М. Резилієнтність Мистецтво долати найбільші виклики життя. – Львів: Галицька видавнича спілка, 2022. – 365 с.*

9. *Флесснер К., П'ячентіні Дж. Клінічний посібник із психічних розладів у дітей та підлітків. Львів: Галицька видавнича спілка, 2021. - 750 с.*

10. *Gorbunova V., Klymchuk V., Portnytska N., Savychenko O., Tychyna I., Steffgen G. Universal mental health training for frontline professionals: evaluation of*

pilot trial in Ukraine. Open Research Europe, 2024. Vol. 4

11. *CAMHS. Child and Adolescent. Mental Health Service (2023)*

12. *Powell T., Portnytska N., Tychyna I., Savychenko O., Makarenko O., Shyriaieva T., Cherniavska K., Muller J., Carney R. A virtual intervention to support educator well-being and students' mental health in conflict-affected Ukraine: A non-randomized controlled trial. Cambridge Prisms: Global Mental Health, 2025. Vol. 12, art. nr. e59.*

Електронні ресурси

1. *Академія стійкості*
2. *Академія психічного здоров'я*
3. *Академія батьківства*
4. *Роль освітян в системі турботи про психічне здоров'я дітей і молоді*
5. *Розвиток програм турботи про психічне здоров'я дітей та молоді в школах: огляд міжнародного досвіду і рекомендованих практик*
6. *Турбота про психічне здоров'я дітей та молоді в освітньому просторі*
7. *Резилієнтні класи*
8. *Плекання психологічного благополуччя у вчителів*
9. *Плекати стійкість у сім'ях та родинях*

Генеральний директор

Алевтина ЛОТОЦЬКА